

Šrámkova sobotka

Následující blok šesti recenzí je výstupem literárněkritické dílny, která proběhla v rámci festivalu *Šrámkova Sobotka*. Letošní 67. ročník s tématem *Poslyš, jak zní* se konal od 1. do 8. července a workshop s názvem *Od interpretace ke kritice* zde již popáté vedl vysokoškolský pedagog a literární kritik Erik Gilk. Jeho cílem není během jednoho pracovního týdne vychovat z účastníků literární kritiky, ale poznat literárněkritickou činnost z jiné než recipientské strany, naučit se svoje hodnocení formulovat, argumentovat a přivést je ke srozumitelnému a pokud možno jednoznačnému soudu. Dílnu nenavštěvují jen bohemisté či obecně filologové, ale rovněž zájemci ze zcela jiných oborů, pro něž představuje literatura „jen“ koníček.

SRPEN JE NEJKRUTĚJŠÍ MĚSÍC

Jakub Stanjura: Srpny
Host, Brno 2023, 183 s.

Barbora Fremlová

Počátkem léta se (nejen) sociální sítě zaplnily fotkami útlé růžovo-fialovo-žluté knížky s enigmatickým názvem *Srpny*. Ačkoliv tento

román opavského rodáka Jakuba Stanjury (1995) čítá ani ne dvě stě stran, autor na této nevelké ploše umně rozpracovává celou řadu závažných témat, jako například domácí násilí, manipulaci či přenos rodinného traumatu.

Srpny jsou Stanjurovým románovým debutem. Téma nerovných, pokřivených vztahů a fyzického či psychického násilí autor předložil už ve dvou kratších povídkách „Had“ (2018) a „Výročí“ (2019), které byly publikovány na webu časopisu *Ink*. V románu *Srpny* pak toto téma dále rozvíjí. Časový rámec vyprávění tvoří léta 2006 až 2013. Ve středu příběhu stojí pražská dívka Daniela, která spolu se sestrou Janou vyrůstá v silně dysfunkční rodině. Obě sestry čelí ze strany matky různým formám domácího násilí. Toto příkoří se stupňuje právě v létě, konkrétně v srpnu, kdy je matka, profesí učitelka, s dívkami nejvíc doma. Odtud také pochází název *Srpny*: fragmenty z Danielina života, které tvoří základ příběhu, pocházejí výhradně z tohoto měsíce. Srpen se pro Daniela stává symbolem utrpení, které s ní (nepřekvapivě) žije dál, i když se od svého dřívějšího života s nástupem na vysokou školu poměrně radikálně odstříhne.

Významným motivem příběhu je kromě samotného domácího násilí především reakce na ně: vyjma Daniely totiž všichni ostatní členové rodiny brutalitu popírají, raději předstírají, že neexistuje, případně o ní rovnou nepokrytě lžou. Pro toto chování existuje termín *gaslighting*, což je i podle anotace ústřední téma prózy. Sedmnáctiletá Daniela se s tímto fenoménem začíná vyrovnávat poměrně spe-

cifickým způsobem. Začíná o prožívaném útlaku psát: jednotlivé epizody si pečlivě zaznamenává do sešitu, samozřejmě tajně. Psaní pro ni představuje jistou formu útěku i terapie. Tyto zápisky jsou rovněž součástí textu a od hlavní linie jsou formálně odlišeny kurzívou. V rámci příběhu se pak postupně transformují v úryvky z fiktivního románu, který má Daniela v plánu publikovat.

Právě zveřejněním textu se chce protagonistka osvobodit a očistit od prožitého traumatu. Zjišťuje však, že to vůbec nebude jednoduché. Stanjura zdařile ukazuje, že i když je člověk poměrně dobře schopen pojmenovat zlo a toxické vzorce chování druhých, neznamená to ještě, že se takovým lidem dokáže v budoucnu vyhnout. Na postavě Daniely naopak demonstrovuje, že dysfunkční rodinné vazby jedince často předznamenávají k tomu, aby se do velmi podobně destruktivních vztahů později dostal sám, například v partnerském životě. Právě to je případ Daniely a jejího přítele Štěpána, který sice může na první pohled působit jako starostlivý, téměř dokonale partner, ale ve skutečnosti Danielou denně manipuluje. Stanjurův vypravěč naznačuje, že také Štěpán si s sebou nese určitou rodinnou zátěž a své komplexy si kompenzuje právě na Daniele. V obecně rovině pak román dává na vědomí, že každý člověk je určitým způsobem rozbitý, a pokud se nerozhodne své problémy řešit, může to dopadnout fatálně.

Ačkoli by se dalo namítnout, že postavy románu by si zasloužily více prostoru, než se o nich říct, že by byly zobrazeny schematicky nebo málo uvěřitelně. Jednotlivé srpny

však poskytují jen částečné vhledy do Danielina života a světa. Některé zásadní otázky, například proč se vůbec matka uchyluje k domácímu násilí, případně proč se její hněv soustředí primárně na mladší dceru Janu, nechává Stanjura nezodpovězeny.

Nejsilnější stránkou jeho textu je popis postupného duševního úpadku protagonistky. Autor výborně zachycuje pozvolné, plíživé omezování svobody, paralyzující neschopnost rozeznat pravdu od lži či fikce a sílu manipulace. Tato manipulace je však všemi postavami kromě Daniely prezentována tak sebevědomě, že se celý román zároveň dá číst i jako výpověď pomateného, bludy trpícího člověka, který své okolí bezdůvodně osočuje z nejrůznějších krutostí.

Stanjura píše poutavým, víceméně civilním jazykem, díky čemuž je text čtenářsky velmi přístupný. Román se dokonce prezentuje jako jakési „preventivní čtivo“: přímo na obálce knihy je děj *Srpny* shrnut jako „příběh o manipulaci, kterou možná sami zažíváte“. I když se bezpochyby jedná o marketingovou strategii, naznačuje tato zkratka, že Danielin příběh je sice fikce, ale bohužel nejde o nic ojedinělého. Domácí násilí a manipulace jsou v mnohých vztazích na denním pořádku, ačkoliv před nimi účastníci i „osoby blízké“ často raději přivrou oči. Sebevědomý románový debut Jakuba Stanjury však naznačuje, že lhotejnost a neschopnost jednat nepřináší nic dobrého. Jednoduše řečeno: tvrdí, že zlo plodí jen další zlo. ■

